

A pencil sketch of several classical columns, some standing and some in ruins, set against a light background. The drawing is done in a sketchy, artistic style with visible pencil lines.

RESUM DE
LITERATURA
CLÀSSICA
GREGA I LLATINA

CARLES RIBA
EDICIÓ D'EUSEBI AYENSA

Calligraf

RESUM DE
LITERATURA
CLÀSSICA
GREGA I LLATINA

CARLES RIBA
EDICIÓ D'EUSEBI AYENSA

Calligraf

**Resum de literatura
clàssica grega i llatina**

Carles Riba

Edicions Callígraf
Figueres, 2023

Primera edició —
octubre de 2023

La publicació d'aquesta obra ha rebut
el suport de la Diputació de Girona

Diputació de Girona

Amb el suport de

Generalitat de Catalunya
Departament
de Cultura

Publicació

Edicions Callígraf, SL
Monturiol, 2, 1er 1a
17600 Figueres
Tel. (0034) 615 261 764
www.edicionscalligraf.com
info@edicionscalligraf.com

Disseny i maquetació

Plàcid Busquets

Impressió

DC Plus, Serveis Editorials

ISBN

978-84-127593-2-7

Dipòsit legal

GI 1332-2023

© del text

Hereus de Carles
Riba i Bracons

© del pròleg

Eusebi Ayensa i Prat

© dels textos de

**l'antologia (en traducció
catalana) i de les notes**

Els traductors respectius

© de la imatge de portada

Mercè Riba Romeva

© d'aquesta edició

Edicions Callígraf, SL

*Queda rigorosament prohibida,
sense l'autorització per escrit
dels titulars del copyright,
la reproducció parcial o total
d'aquesta obra per qualsevol
mitjà o procediment,
incloent-hi la reprografia
i el tractament informàtic.*

Amb el suport de

Taula

PRÒLEG	17
RESUM DE LITERATURA GREGA	
I Introducció	
La raça grega	31
Els dialectes grecs	32
Períodes de la literatura grega	33
II Període hel·lènica	
Poesia prehomèrica	35
L'èpica jònica	36
Homer	37
La <i>Iliada</i> i l' <i>Odissea</i>	37
Caràcters de la poesia homèrica	38
La qüestió d'Homer	39
Poemes cíclics	43
Hesíode	43
Himnes homèrics	44
El <i>Margites</i> i la <i>Batracomiomàquia</i>	45
El lirisme	45

L'elegia	46
Poetes elegíacs	46
L'epigrama	47
El iambe	47
La poesia mèlica	48
Caràcters	49
Gèneres	49
L'escola eòlica	50
L'escola dòrica	51
Píndar	52
La prosa jònica	53
Heròdot	53
III Període àtic. El drama	
Origen de la tragèdia	55
La tragèdia a Atenes	56
Estructura de la tragèdia	57
Èsquil	58
Sòfocles	58
Eurípides	59
Desenrotllament de la comèdia	59
La comèdia vella atenesa	60
Aristòfanes	61
La comèdia mitjana i nova	62
Menandre	62
IV La prosa	
L'oratória	63
La retòrica siciliana	64
Els sofistes	64
Els oradors àtics	65
Isòcrates	65
La història: Tucídides	66

Xenofont	67
El diàleg filosòfic	67
Plató	68
Aristòtil	69
Teofrast	70
Darrera llum de la grandesa d'Atenes:	
Demòstenes	70
Altres oradors	71
V Període hel·lenística. Època Alexandrina	
Alexandria	72
Erudició i ciència	73
La poesia alexandrina	74
VI Època romana	
Grècia sota la senyoria romana	76
Període de la República	77
Període de l'Imperi	77
Plutarc	79
Llucià	80
La poesia	80
La fi de l'hellenisme	81
Bibliografia	82
ANTOLOGIA DE TEXTOS	
Homer	
<i>Ilíada</i>	87
<i>Odissea</i>	92
Hesíode	
<i>Els treballs i els dies</i>	96
<i>Himne homèric a Demèter</i>	100
<i>Batracomiomàquia</i>	103

Poesia lírica	
Elegia	
Tirteu	105
Arquíloc de Paros	106
Soló d'Atenes	107
Mimnerm de Colofó	108
Epigrama	
Simònides de Ceos	109
Iambe	
Arquíloc de Paros	110
Semònides d'Amorgós	111
Poesia monòdica	
Safo	112
Anacreont	114
Poesia coral	
Alcamn	115
Estesícor	117
Íbic	117
Píndar	118
Heròdot, <i>Història</i>	120
Èsquil, <i>Agamèmnon</i>	125
Sòfocles	
<i>Èdip rei</i>	129
<i>Antígona</i>	131
Eurípides	
<i>Electra</i>	134
<i>Medea</i>	137
Aristòfanes	
<i>Els núvols</i>	140
<i>Lisístrata</i>	142
Menandre, <i>El misantrop</i>	145

Gòrgias de Leontinos, <i>Encomi a Hèlena</i>	148
Lísias, <i>Sobre la mort d'Eratòstenes</i>	150
Isòcrates, <i>Panegíric</i>	153
Tucídides	
<i>Història de la guerra del Peloponès</i>	155
Xenofont, <i>L'econòmic</i>	160
Plató	
<i>Apologia de Sòcrates</i>	163
<i>Ió</i>	164
Aristòtil, <i>Poètica</i>	168
Teofrast, <i>Caràcters.</i>	171
Demòstenes, <i>Filípica I</i>	174
Asclepiades de Samos, <i>Epigrames</i>	177
Leònidas de Tarent, <i>Epigrames</i>	180
Apolloni de Rodes, <i>Argonàutiques</i>	183
Arat, <i>Fenòmens</i>	187
Calímac, <i>Himne a Apol·lo</i>	189
Herodas, <i>L'alca vota o la mitjancera</i>	192
Teòcrit, <i>Idilli VI</i>	196
Polibi, <i>Història</i>	199
Estrabó, <i>Geografia</i>	201
Flavi Josep, <i>Guerres judaïques</i>	204
Longus de Lesbos, <i>Dafnis i Cloe</i>	208
Plutarc	
<i>Vida d'Alexandre</i>	211
<i>Vida de Pèricles</i>	212
Llucià de Samòsata, <i>Història vera</i>	215
Museu, <i>Hero i Leandre</i>	220

RESUM DE LITERATURA LLATINA

I	Introducció	
	Roma i l'imperi	225
	La cultura romana	226
	La literatura llatina	227
	La llengua llatina	229
	Primers monuments	230
	Períodes de la literatura llatina	231
II	Primer període	
	Introducció de l'hellenisme	233
	L'iniciador: Livi Andronic	234
	Assaigs d'epopeia romana: Nevi i Enni	235
	El teatre	236
	Gèneres dramàtics	238
	Plaute	239
	Terenci	239
	Fi de la comèdia	240
	La sàtira: Lucili	240
	La prosa: Cató	241
	La retòrica	242
III	Segon període	
	El segle de Cèsar	244
	<i>L'oratòria</i>	245
	<i>Ciceró</i>	246
	<i>La historia</i>	249
	<i>Cèsar</i>	249
	<i>Sallusti</i>	250
	<i>L'erudició: Varró</i>	251
	<i>Els «poetes nous»: Catul</i>	252
	<i>Lucreci</i>	253

El segle d'August	253
<i>La història: Titus Livi</i>	254
<i>Virgili</i>	255
<i>Horaci</i>	257
<i>Els elegíacs</i>	258
<i>Ovidi</i>	258
IV Tercer període	
Època de Tiberi a Neró	
<i>Loratòria</i>	261
<i>Poetes secundaris</i>	261
<i>Prosadors secundaris</i>	262
<i>Una novella: Petroni</i>	263
<i>Els estoics</i>	263
Època de Vespasià a Domicià	
<i>Retorn a Virgili</i>	265
<i>Marcial i Juvenal</i>	265
Època de Nerva i Trajà	
<i>Quintilià</i>	266
<i>Plini el Jove</i>	267
<i>Tàcit</i>	267
<i>Suetoni</i>	268
D'Adrià fins a la caiguda de l'imperi d'occident	
<i>Poesia</i>	268
<i>Prosa</i>	269
<i>Conclusió</i>	271
Bibliografia	273
ANTOLOGIA DE TEXTOS	
T. Macci Plaute, <i>El militar fanfarró</i>	279
Terenci, <i>El botxí de si mateix</i>	284
M. Porci Cató, <i>Agricultura</i>	289

M. Tulli Ciceró	291
<i>Catilinàries</i>	295
<i>Leli (De l'amistat)</i>	297
Juli Cèsar, <i>Guerra de les Gàl·lies</i>	299
G. Sal·lusti Crisp, <i>Conspiració de Catilina</i>	302
Corneli Nepos, <i>Històries d'homes il·lustres</i>	304
M. Terenci Varró, <i>Del camp</i>	306
G. Valeri Catul, <i>Poemes</i>	308
T. Lucreci Carus, <i>De la natura</i>	310
Titus Livi, <i>Història de Roma</i>	313
P. Virgili Maró	
<i>Geòrgiques</i>	319
<i>Eneida</i>	323
Q. Horaci Flac	
<i>Epodes</i>	330
<i>Odes</i>	333
Albi Tibul, <i>Elegies</i>	336
Sext Properci, <i>Elegies</i>	339
P. Ovidi Nasó	
<i>Art d'amar</i>	342
<i>Remei d'amor</i>	343
<i>Metamorfosis</i>	345
M. Anneu Sèneca, <i>Suasòries</i>	350
Q. Curci Rufus, <i>Història d'Alexandre</i>	354
Petroni, <i>Satiricó</i>	356
L. Anneu Sèneca, <i>Lletres a Lucili</i>	359
M. Anneu Lucà, <i>Farsàlia</i>	362
A. Persi Flac, <i>Sàtires</i>	364
Papini Estaci, <i>Silves</i>	367
M. Valeri Marcial, <i>Epigrames</i>	369
D. Juni Juvenal, <i>Sàtires</i>	371

M. Fabi Quintilià, <i>Educació de l'orador</i>	375
Plini el Jove, <i>Cartes</i>	378
Corneli Tàcit, <i>Germània</i>	383
G. Suetoni Tranquil, <i>Vides dels dotze Cèsars</i>	387
D. Magne Ausoni, <i>Mosella</i>	391
Claudi Claudià, <i>Rapte de Prosèrpina</i>	394
Rutili Namacià, <i>Del seu retorn</i>	396
Aulus Gelli, <i>Nits àtiques</i>	398
Macrobi, <i>Saturnals</i>	400
Florus, <i>Gestes dels romans</i>	403
L. Apuleu, <i>L'ase d'or (Les metamorfosis)</i>	406
REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES	411
ÍNDIX DE NOMS	423

PRÒLEG

M'he cregut Grècia: m'atrau el símbol
talment la lluïssor de l'aigua als corbs.
Amb fragments de poemes i d'estàtues,
com hem pogut compondre tanta glòria?

JOAN MARGARIT, *Museu d'Empúries*

Soc home, i res del que és humà m'és indiferent

TERENCI, *El botxí de si mateix*

En uns moments en què als instituts i a les universitats del país els filòlegs clàssics maldem per salvar les assignatures de grec i llatí del naufragi total, l'editorial Cal·lígraf ha tingut la bona pensada de reeditar en un sol volum els *Resums de literatura grega i llatina* de Carles Riba i l'antologia de textos que vaig afegir-hi fa ara prop de deu anys. En els pròlegs que vaig escriure aleshores posava de manifest la importància de les literatures grega i llatina per a la vertebració del projecte cultural europeu —així com la condició d'eximi llatinista de Carles Riba, sepultada sota la seva grandesa com a hel·lenista—, de manera que no m'hi estendré ara aquí. Em limitaré a recordar una frase cèlebre de Fernando Pessoa que es pot llegir al *Llibre del desassossec* i que assegura que els (i les) occidentals som una barreja de cultura grega, ordre romà i moral cristiana. El dos primers components d'aquest trinomi són presentats en el present llibre llibre d'una manera tan senzilla i amena que, com

deia el crític Ignasi Aragay des de les pàgines del diari *Ara*, aquest volum ens convida a fer un viatge llampec a la Grècia i Roma clàssiques de la mà d'un mestre de luxe.¹ Unes paraules que reblava Jordi Llovet des de les pàgines d'*El País* en afirmar que els textos ribians aquí presentats «són magnífics i sintètics, com ho han de ser els llibres per a catacúmens».² Un dels principals atractius del llibre que presento rau, doncs, en la seva concisió i claredat, i tot això, que no és poc, presentat amb un to gens fred ni academicista, sinó amb un escalf d'humanitat i ensems de passió, com ja reconeixia un dels seus primers lectors, Joaquim Balcells, en una ressenya publicada a *La Publicitat* el mateix any de l'aparició del *Resum de literatura llatina*.³

Com en altres obres d'assaig (*Escolis i altres articles*, *Els Marges*, *Per comprendre, ...Més els poemes i Polítics i intel·lectuals*), en aquests *Resums* el gran hel·lenista i llatí català segueix els postulats de l'escola crítica de Karl Vossler, de qui fou deixeble directe, i de Leo Spitzer, els quals advoquen, en paraules literals seves, per «descobrir la idea [de l'obra], la “certa idea” d'ella, i comprovar el grau de

---

¹ «Viatge llampec a la Grècia clàssica», *Ara*, 1 de març de 2014, p. 42. (https://legim.ara.cat/legim/viatge-llampec-grecia-classica_1_2144585.html). Consulta: 30 de setembre de 2023.

² «Riba, didàctic», *El País* [Edició de Catalunya - Suplement Cultura], 18 de febrer de 2015 (https://cat.elpais.com/cat/2015/02/18/cultura/1424289809_594741.html). Consulta: 30 de setembre de 2023.

³ Cf. *La Publicitat*, 25-XI-1928, p. 5.

fidelitat realitzada».⁴ Al capdavant, doncs, a Riba no li interessaven els detalls accessoris de les obres que presenta sinó el seu centre vital, el seu nucli, allò que ell n'anomena la idea. I així ho deia ell mateix, d'una manera ben planera, en la nota bibliogràfica que cloïa la primera edició del *Resum de literatura llatina*, un llunyà 1928: «L'autor ha procurat [...], quant a la informació, furnir la indispensable per a satisfer una primera curiositat de conjunt». Aquest desig de concreció fa que l'obra que presento, que recull les lliçons impartides per Riba a l'Escola Superior de Bibliotecàries de 1916 a 1924 en el marc del projecte cultural de la Mancomunitat,⁵ segueixi essent perfectament vàlida per al lector modern que vulgui tenir una imatge de conjunt de la literatura grega i llatina antiga, en el convenciment que el contacte

---

4 CARLES RIBA, *Obres completes/2. Crítica, 1*. Edició a cura d'Enric Sullà. Introducció de Giuseppe E. Sansone. Barcelona: Edicions 62, 1985, p. 495.

5 Sobre l'activitat docent de Riba a l'Escola de Bibliotecàries, vegeu Jaume MEDINA, *Carles Riba (1983-1959)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat [Biblioteca Abat Oliba, 71], 1989, vol. I, p. 191-197, així com Rosa LEVERONI, «Carles Riba a l'Escola de Bibliotecàries», dins *Germinabit*, vol. 65, d'agost-setembre de 1959 [Homenatge a Carles Riba], p. 18. Leveroni resumia amb les següents paraules el mestratge de Riba: «Carles Riba va aportar a totes les que fórem les seves deixebles la seva riquíssima personalitat, feta de ciència profunda, de sensibilitat aguda, d'entusiasme i de serietat essencial, amb tota la plena complexitat que cada terme comporta. I tot això, donat amb senzillesa, gentilment, realment, com si per a ell fer-nos la gràcia esplèndida dels seus dons fos un joc en el qual ell no fos qui menys es complagués, com si les hores passades cada dia amb nosaltres li fossin esplai i no deure. I per això l'estimàvem... Com fer vivent el que era per a nosaltres gaudir una seva lectura a classe dels clàssics grecs, en les seves traduccions incomparables?».

amb els clàssics no està subjecte —o no hauria d'estar-ho— a modes passatgeres, sinó que hauria de ser l'objectiu prioritari de tota cultura que s'ho valgui. Dit altrament, tota generació hauria de passar per un període inicial de viva comunió amb els autors clàssics, perquè, emprant el bell símil d'una altra de les grans escriptores que més han fet a casa nostra per a la divulgació de la literatura grecolatina, Maria Àngels Anglada, un arbre no pot fruitar sense unes arrels esponeroses. La nostra cultura mediterrània, per tant, no pot prescindir de Grècia i de Roma, perquè fer-ho equivaldria a negar els nostres orígens i perdre la nostra identitat en aquest doll de cosmopolitisme empobridor que per totes bandes ens amenaça i ens desnaturalitza. Com deia Cernuda en un vers cèlebre, «la renúncia a la llum més que la mort és dura».

Es podria replicar tal vegada que, des de la primera aparició pública d'aquests opuscles (l'any 1927 per al *Resum de literatura grega* i el 1928 per al seu parió dedicat a la literatura llatina), les teories interpretatives entorn dels autors clàssics han canviat molt. I és veritat. No és menys cert, però, que el missatge que contenen les seves obres segueix essent tan actual com en temps de Riba. Altrament dit, la investigació entorn de la qüestió homèrica o de la poesia virgiliana, per posar només dos exemples, ha avançat molt en els prop de cent anys que separen aquesta reedició de la primera impressió d'ambdós *Resums*, però allò que fa d'Homer o de Virgili uns autors de referència s'ha mantingut inalterable al llarg dels anys.

Aquest llibre, doncs, que constitueix una mínima part de tot el que Carles Riba va escriure sobre literatura grega i llatina, que no és poc i que es troba repartit, sobretot, en pròlegs, traduccions i notes als volums de la Fundació Bernat Metge, estic convençut que mereix la mateixa qualificació de «*ktēma eis aei*», de «possessió per sempre», d'obra clàssica al capdavant, que reivindicava Tucídides, a finals del segle v a.C., per a la seva *Història de la guerra del Peloponès*.

Pel que fa als criteris de transcripció, he reproduït fidelment el text publicat per Riba, permetent-me només regularitzar la transcripció dels noms propis grecs i llatins a partir dels criteris —unànimement acceptats per la comunitat científica— proposats fa trenta anys per Joan Alberich i Montserrat Ros en la seva obra *La transcripció dels noms propis grecs i llatins* (Barcelona: Enciclopèdia Catalana [Col·lecció Biblioteca Universitària, 13], 1993).⁶ Val a dir que la feina de transcripció no ha estat especialment difícil, ja que el text publicat era prou clar, de manera que no m'ha calgut recórrer als manuscrits d'ambdues obres,

---

6 M'he permès només canviar la citació dels segles (així, escric «aC o dC» en comptes d'«ab. de J.C. o d. de J.C.»), com fa sempre Riba, i el nom propi del filòsof alemany Nietzsche, que Riba anomena estranyament «Nitzsch». Així mateix, he optat per transcriure en català la paraula grega *threnoî* (planys) —en singular, *threnos*—, en comptes de l'opció que presentava Riba, «trens», desconeguda i equívoca en català.

que, per altra banda, és molt possible que no s'hagin conservat.⁷

En comparació, però, amb el text publicat per Barcino els anys 1927-1928, en aquesta nova edició he volgut conservar l'antologia de textos en traducció catalana que il·lustra la presentació que fa Riba dels principals autors de la literatura grega i llatina, des d'Homer fins a Museu i des de Plaute fins a Apul·leu, i que recull, alhora, algunes de les principals aportacions de les lletres gregues i llatines a la cultura occidental, sense oblidar que «triar és opinar», com deia el mateix Riba en el pròleg d'una antologia de Jacint Verdaguer. Sempre que he pogut, he reproduït versions originals de Riba. Quan això no m'ha estat

---

7 Efectivament, ni la Biblioteca de Catalunya ni l'Arxiu Nacional de Catalunya han conservat el manuscrit d'aquests *Resums*. A la primera d'aquestes institucions, he localitzat un manuscrit (concretament el número 3328) de Rosa Leveroni amb apunts de les classes de Riba sobre literatura general, corresponents al curs 1930-1931. Es tracta de notes molt esquemàtiques sobre qüestions d'estilística i preceptiva literària, i sobre literatura grega i francesa, que no aporten cap novetat d'interès per a la meua edició (pel que fa a la literatura grega —que ocupa sols catorze de les cinquanta-cinc pàgines del manuscrit— els apunts arriben només fins a època clàssica, sense cap referència als períodes posteriors, hellenístic i romà). Per acabar, cal afegir que a l'Arxiu Nacional de Catalunya es conserven sis pàgines (cinc manuscrites i una mecanografiada), de data indeterminada, redactades per Riba en català i castellà, amb notes generals sobre les literatures grega i llatina redactades per Riba, en les quals es tracten aspectes generals d'ambdues literatures, com la seva conservació, el paper jugat pels papirs d'Egipte en la transmissió dels textos antics o certes peculiaritats dignes d'interès, a banda de contenir uns índexs de gèneres, autors i obres que, en línies generals, coincideixen amb els dels *Resums* aquí reeditats (cf. *Notes sobre les literatures grega i llatina. Manuscrits i mecanoscrits* [1959], núm. d'inventari, 26).

possible, he recorregut a versions pròpies o d'altri (extretes, sobretot, d'aquest gran monument literari que és la Fundació Bernat Metge). Així mateix, he procurat reproduir versions de diverses èpoques, des de les més antigues de Maragall o Ambrosi Carrion, de principis del segle passat, fins a les més recents, signades per Maria Àngels Anglada, Cristian Carandell, Joan Vizcarra, Eloi Creus o per mi mateix, amb l'objectiu de donar a les antologies la major amplitud i varietat de registres possible. En aquesta reedició, a més, el lector trobarà citat sovint el nom del jove traductor Pau Sabaté, que debades buscarà en les edicions dels anys 2013-2014 i a qui es deuen les esplèndides versions en vers de la *Ilíada* homèrica i d'Apol·loni de Rodes, signades a l'edició anterior del *Resum de literatura grega* per Miquel Peix i Francesc Josep Cuartero, respectivament.

Si bé l'antologia de textos constitueix un document independent del text de Riba pròpiament dit, he considerat convenient introduir unes crides (# i el número del text en qüestió) en els passatges dels *Resums* que presenten, en l'antologia, el complement d'un o més textos. D'aquesta manera, espero facilitar al lector el maneig del volum que té a les mans, amb l'objectiu, alhora, que els *Resums* i les *Antologies* no siguin compartiments estancs sense cap interrelació entre ells.

Les breus introduccions als textos també són meves. Pel que fa a les notes explicatives al peu —que he intentat que fossin les mínimes i necessàries—, val a dir que, amb l'abreviatura N. del T. (o N. de la T. o

N. dels T.), indico que la nota és del traductor, de la traductora o dels traductors (quan aquesta referència apareix en cursiva, vull donar a entendre que he escurçat o simplificat la nota en qüestió). Quan no apareix cap referència, la nota és meua.

Estic convençut que d'aquesta manera, tot i la brevetat del llibre (no hem d'oblidar que, com indica el títol, es tracta d'uns resums), dono una visió més completa dels autors presentats. Per altra banda, aquesta combinació d'autors i gèneres literaris, d'una banda, i de fragments de les seves obres, de l'altra, ja va ser seguida amb èxit per Maria Àngels Anglada —a qui tant devem tots els filòlegs clàssics d'aquest país— en el seu llibre *Retalls de la vida a Grècia i a Roma* (Barcelona: Empúries, 1997), una obra realment deliciosa per bé que limitada, en el seu cas, a cinc autors o aplecs poètics grecs (*Antologia Palatina*, Herodas, Xenofont, Lísius i Homer) i llatins (Pal·ladi, Plini el Jove, Ovidi, Horaci i Plaute).

Si d'aquesta manera he aconseguit despertar l'interès dels lectors, entre els quals aspiro que hi hagi no pocs alumnes de secundària, batxillerat i universitat, per les grans veus de la literatura grega i llatina, em consideraré —i de ben segur que se'n consideraria també Riba— altament recompensat.

En el capítol dels agraïments, em plau donar les gràcies, en primer lloc, als responsables d'Edicions Cal·lígraf, que, a banda de confiar-me la reedició d'aquest llibre, van copiar el text original dels *Resums*, així com

als amics Jordi Malé, que em va assessorar en la recerca, infructuosa, del manuscrit d'aquesta obra, i a Jaume Almirall i Ramon Torné, que em van resoldre no pocs dubtes pel que fa tant al text ribià com a les antologies que l'acompanyen, a banda de tot el personal de la biblioteca Carles Fages de Climent, de Figueres, que em va subministrar, amb la seva celeritat i amabilitat habituals, tots els textos que necessitava per a l'elaboració de les antologies, que, com a tals, tampoc no haurien estat possibles sense la generosa autorització dels senyors Raül Garrigasait, responsable actualment de la prestigiosa col·lecció Bernat Metge, de la qual provenen la majoria dels textos seleccionats, i de Jordi Rourera i Lea Graf, de l'editorial La Magrana, que ens ha brindat unes excel·lents versions d'Hesíode i de Llucià de Samòsata. A tots tres, també, moltes gràcies.

EUSEBI AYENSA

Atenes-Nicòsia, setembre de 2023